

Research Paper

Recognition of the category of pride in architecture and urban planning: the evolution from the kitchen to the kitchen

Zohre Etemadi¹, abbas Masoudi^{*2}, azhang baghaei³, Mahdijeh Moeini⁴

1. PhD Student in Architecture, Faculty of Art, Architecture and Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Art, Architecture and Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Art, Architecture and Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Art, Architecture and Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 735-754

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Pride, Pride in Architecture, Pride in Home, Pride in Kitchen, Kitchen.*

Abstract

Urban architecture has always undergone many changes throughout history, and the interior of houses has not been an exception to this rule. The kitchens, which were part of the secondary spaces of the building in the models of traditional Iranian houses and were built in a corner of the yard or in the basements, were noticeably accustomed to boasting, which was in conflict with the spirit of traditional Iranian architecture. Therefore, in this study, in order to check the accuracy of this issue, by using an analytical-descriptive method and by collecting data with a documentary method, as well as field impressions from a sample of selected houses in the city of Tehran, to investigate the category of pride in the kitchen and Its development was carried out. The results of this study show that pride is not a continuous and fixed category and it has changes in every era and it has been observed in different forms among every stratum of the society. Therefore, the subject of luxury in the kitchen environment in old houses was very limited or did not exist at all, but in the current kitchen and newer houses, it is only for the middle class and gradually disappears again in the upper levels and the wealthy class. It becomes a service space for them.

Citation: Etemadi, Z., Masoudi, A., & baghaei, A., & Moeini, M. (2023). **Recognition of the category of pride in architecture and urban planning: the evolution from the kitchen to the kitchen.** Geography(Regional Planning), V.13. Issue 51, 735-754.

DOI: 10.22034/jgeoq.2023.336683.3644

*** Corresponding author:** abbas Masoudi, **Email:** Masoudiabbas@gmail.com

Copyright © 2023 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Today, it is believed that the functions available in the environment of any of today's kitchens can be very different depending on the class of the family. Therefore, this environment in the center of the house and visible, is the most active part of the house and the center of presence of family members. These environmental characteristics can be attributed to the open kitchen related to the middle class of the society, where the middle class, due to the wide view, improving the aesthetic aspects and the possibility of creating a better connection with the adjacent spaces, turn this environment into a tool for the family to show off to a special audience. This is the same weapon that the inhabitants of an environment use to create and express.

Therefore, according to the changes formed from the location of the kitchen to the kitchen, the main goal of this research is to find the category of pride in this change of structure among different classes of people, and in this regard, by examining the way it is shown and showing it in the course of the evolution of the Iranian house and the change from the kitchen to the kitchen, its reasons will also be investigated. Since the internal architecture affects the external architecture and the composition and appearance of the houses and finally the way of designing the streets and urban areas, therefore specifying this issue can be of great help in explaining the issues raised in these areas. Therefore, considering that a comprehensive study in this field has not yet been conducted in Iran, therefore, conducting this research can be considered an innovation and an initial step to enter this topic and double the importance of its implementation. In this regard, the researcher intends to answer these questions, whether there was pride in the kitchen in the architecture of traditional houses in Iran, or with the passage of time and the creation of new houses and the introduction of new technologies into the house, the category Have you seen any

changes in pride among middle class and wealthy families?

Methodology

The current research is considered a fundamental research in terms of the subject and a case study in terms of the type of research, in which historical interpretation method is used in order to investigate the historical characteristics, in which "the researcher examines a phenomenon in the past and the findings of the research It organizes in an analytical-descriptive and narrative manner" (Qabadian, 2012). The data collection method of this research is in both documentary and field forms, which is based on a detailed review and review of related articles and books through a targeted search in the library, electronic resources and databases, as well as field impressions of the environment. In this study, according to the type of design and construction of houses in the studied strata and based on their available documentary information, a number of eight housing samples were inevitably selected in the method of targeted sampling and available in the city of Tehran from two middle and rich income strata for examination with The attention of the available historical information is selected and analyzed.

Results and Discussion

A selected case example for these two decades is Chahar Bagh residential building in Janat Abad and Baharan residential building in Valenjak neighborhood. According to the investigations carried out for these samples and other samples that have been analyzed in other researches, the following results were obtained. In this period, the size of the kitchen has not changed significantly from the previous decade and has occupied 13.56 percent of the total space. Again, in many cases, a little bit of indirect lighting is seen, but the main lighting of this period was direct. In the way of reaching this space, we are faced with an increase in the number of patterns compared to the previous decades, so that it is not possible to identify a specific pattern or patterns for this path in this period. Passing from the living room and reaching the kitchen space is seen in different ways in this decade. In the samples of the wealthy class, almost all the selected samples have a separate terrace

kitchen and the connection with the yard and open space is completely solved. In the wealthy class, there is a dining area, and this space is completely separated from the living room, and the dining area works decoratively and as a separate space. In almost all the samples, the kitchen wall is open to the living space and in some cases even this wall has been removed. The pride in this era is based on the size and equipment of the kitchen and its decoration. In this era, having a washing machine or oven and microwave is no longer a sign of pride, but their brands and foreign luxury appliances are a sign of pride.

Conclusion

The results of the systematic selection of case samples from different historical periods to investigate the result of the luxury in the homes of each period showed that in all periods for both the rich and middle classes, the two main components of the whole house space and the space There is a kitchen. Therefore, in all periods, the size of the space was a sign of pride in that house, which was in the center of attention. In other cases, as we get closer to the present age, technical

equipment and cooking tools and additions that have been added during the era and due to technology or lifestyle changes, represent the pride in it.

Therefore, in a general summary, it can be stated that in the architecture of traditional houses of Iran, there was no pride in the kitchen or it was very subtle, but with the passage of time and the creation of new houses and changes in the location of the neighborhoods and the size of the house and The change of the serf lord system to class differences and the entry of technology into the home has created a pride category. Therefore, these changes have started from the rich class and then with the passage of time and with the generalization of technology, these changes have faded, and in today's age, pride is only a category for the middle class.

In the end, since this study was conducted only for the selected house in Tehran, it is suggested that in the next studies, a similar study should be carried out in other provinces of the country that have their own native and traditional architecture, so that if this study is approved, to increase the generalizability of this finding.

References

1. Abdul Hamid; H, M; Moin Mehr, S. (2012). Recognizing and analyzing the design issues of architecture and urban planning from an Islamic perspective (in the scope of the Qur'an and traditions). Architecture and urban planning, Aman Shahr. No. 13, p. 120. [In Persian].
2. Afshar Shafaei, M. (2005). Design styles and methods of modern kitchens, Tehran, Hamraz publications. [In Persian].
3. Amini, A.H; Sultanzadeh, H. (2016). Analytical study of the crisis of architecture and urbanism and the phenomenology of house types, Management Quarterly, Urban, No. 46. [In Persian].
4. Azad Aramaki, M. (2012). Residential apartments and kitchens in Iran, Cultural and Communication Studies Quarterly, No. 31. [In Persian].
5. Badel Powell, C. (2008). Kitchen design, Shahi, Mohammadreza, Yazda Publications, Tehran. [In Persian].
6. Bani, A. (2012). Contemporary architecture of Iran in struggle between tradition and modernity. 3rd edition, Tehran, publishing art of architecture of the century. [In Persian].
7. Bullock, R. (2017). First the Kitchen: Then the façade, Journal of Design History, 198, Volume 1, No.3/4: 177-192.
8. Fedai Tamijani, H; Mofidi Shemirani, S.M; Mansouri, S.A; Faizi, M. (2019). A comparative study of the Iranian gardens of Chehl Seton and Hasht Behesht of Isfahan with landscape sustainability parameters in response to the climatic goals of hot and dry region, Geofria magazine, No. 13. pp. 16-28. [In Persian].
9. Golnia, T. (2012). Examining the location of the kitchen in the space organization of modern houses, the national conference of one hundred years of architecture and urban planning of modern Iran, Karaj,

- Alborz province building engineering system organization. [In Persian].
10. Habibi, S.M.. (2006). Description of the currents of architecture and urban planning in Iran. Contemporary first edition, Tehran. Cultural Research Office. [In Persian].
 11. Haeri Mazandrani, M.(2008). Home, culture, nature. Examining historical and contemporary houses in order to compile the process and standards of house design, Publications of the Center for Urbanism and Architecture Studies and Research, Tehran. [In Persian].
 12. Itsam, I.(1995). Comparative study of contemporary architecture and urban planning of Iran with Europe, collection of articles of the first congress of architecture and urban planning of Iran, third volume, Tehran, Cultural Heritage Publications. [In Persian].
 13. Jahanpur, B. (2010). The evolution of housing in the Pahlavi period. Dissertation for the PhD in Architecture, Faculty of Architecture, University of Tehran. [In Persian].
 14. Jalili, T; Akbari, S.(2014). Investigating the evolution of residential plans from the Qajar period to the second Pahlavi period, the first annual conference on architecture, urban planning and urban management research, Yazd. [In Persian].
 15. Kami Shirazi, S.M.(2012). "Residential Architecture of Iran in the First Pahlavi Period". Art and Architecture Quarterly, No. 25. [In Persian].
 16. Lawrence D. L. and Low Setha M. (2016). The Built Environment and Spatial Form, Annual Review of Anthropology, Volume 19, No. 19: 453- 505.
 17. Meredith, C.(2006). Professional kitchens. Translated by Abedin Shirazi, Farid. Art and Architecture Quarterly No. 2, pp. 50-61, fall. [In Persian].
 18. Mostofi, A; Dezfuli pen, R. (2021). Evaluation of the causes and consequences of the failure in the integrated management of the capital's privacy, emphasizing the requirements of the comprehensive plan of the city of Tehran. Scientific-research quarterly of geography and regional planning. Year 11, number 4, summer. pp. 340-319. [In Persian].
 19. Nari Qomi, M.(2013). Modern kitchen and its socio-cultural meaning in the family life of the religious class of Iran, Cultural Research Society of Human Sciences and Cultural Studies Research Institute, fifth year, No 3. [In Persian].
 20. Nyström M. (2003). Kitchen Design: Energy and health in the eyes of the beholder, Energy for Sustainable development, September 2003 Volume VII No. 3: 8-29
 21. Pirnia, M.K.(2009), Iranian Architecture, Edited by: Gholamhossein Memarian, Tehran: Soroush Danesh Publications. [In Persian].
 22. Pure character, I; Olady Qadiklai; J., Jalilund; H.(2021). Detecting land use changes using remote sensing data (Tehran case study). Scientific-research quarterly of geography and regional planning. Year 11, number 4, summer. pp. 298-287. [In Persian].
 23. Qabadian, V.(2012). Stylistics and theoretical foundations in contemporary Iranian architecture, Institute of Architect Science, Tehran. [In Persian].
 24. Qadri, H. (2012). Investigating the evolution of kitchens in residential spaces of Iran, the first national conference on new ideas and technologies in architecture, Tabriz, Tabriz Association of Architect Engineers. [In Persian].
 25. Rapoport, A. (1969). House form and culture. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
 26. Rapoport, A.(1990). The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach. Tucson, AZ: University of Arizona Press: 12-129.
 27. Shah Bakhsh, A; Hafezzadeh, M; Miri, G. (2022). The study and analysis of the context of the solutions

- to create a mechanism for the entry of the metropolis of Tehran into the process of globalization. Scientific-research quarterly of geography and regional planning. Year 11, number 3, summer. pp. 57-81. [In Persian].
28. South, S. J.; Spitze, G. (1994). Household in Marital & Non marital Households, American Sociologist Review, Vol.59.
 29. Yousefi, Ai; Zare, L; Shomal, S. (2014). Examining the concept of ostentation and boasting in the Quran and its harmful effects on contemporary Iranian architecture from the perspective of Islamic wisdom. National Conference on Iranian Islamic Architecture and Urbanism. [In Persian].
 30. Zamrashidi, H. (2011). Iranian architecture. 5th edition, Tehran, Zamord Publications. [In Persian].
 31. Zarghami, I. (2015). A comparative study of Islamic-Iranian housing characteristics with modern apartment housing. Architecture Magazine, No. 12, pp. 278-259. [In Persian].
 32. Zariri, R. (2005). Modernism and Iranian Identity in the Pahlavi Era, Zaman Monthly, Year 4, Number 40. [In Persian].

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۳، شماره ۵۱، تابستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

بازشناسی مقوله تفاخر در معماری و شهرسازی: سیر تطور از مطبخ تا آشپزخانه

زهره اعتمادی: دانشجوی دکتری معماری، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
عباس مسعودی*: استادیار گروه معماری، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
آژنگ بقایی: استادیار گروه معماری، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
مهديه معینی: استادیار گروه معماری، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
شماره صفحات: ۷۳۵-۷۵۴ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید واژه‌های کلیدی: تفاخر، تفاخر در معماری، تفاخر در خانه، تفاخر در آشپزخانه، مطبخ.	معماری شهری در طول تاریخ همواره دست خوش تغییرات فراوانی بوده و فضای داخلی خانه‌ها نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. مطبخ‌ها که در الگوهای خانه‌های سنتی ایران جزء فضاهای فرعی ساختمان بوده و در گوشه‌ای از حیاط و یا زیر زمین‌ها ساخته می‌شدند، به شکل محسوسی با تفاخرها مانوس گردیده و به نظر می‌رسد که با روح معماری سنتی ایران در تعارض است. از اینرو در این مطالعه جهت بررسی صحت این مسأله، با استفاده از یک روش تحلیلی-توصیفی و با جمع‌آوری داده‌ها با روش اسنادی و نیز برداشت‌های میدانی از نمونه‌ای هدفمند از خانه‌های منتخب در شهر تهران به بررسی مقوله تفاخر در آشپزخانه و سیر تطور آن اقدام گردید. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تفاخر مقوله‌ای پیوسته و ثابت نبوده و جهش‌هایی در هر دوران داشته و در میان هر قشری از جامعه نیز با شکلهای مختلفی مشاهده شده است. بنا بر یافته‌های مطالعه، موضوع تفاخر در محیط مطبخ در خانه‌های قدیمی، بسیار محدود بوده و یا اصلاً وجود نداشته است، اما در آشپزخانه کنونی و خانه‌های جدیدتر، صرفاً برای طبقه متوسط مطرح میشود و بتدریج در سطوح بالاتر و قشر مرفه مجدداً از بین می‌رود و این مکان برایشان تبدیل به فضایی خدماتی میشود.

استناد: اعتمادی، زهره؛ مسعودی، عباس؛ بقایی، آژنگ؛ معینی، مهديه. (۱۴۰۲). بازشناسی مقوله تفاخر در معماری و شهرسازی: سیر تطور از مطبخ تا آشپزخانه. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۳، شماره ۵۱، صص ۷۳۵-۷۵۴.

DOI: 10.22034/jgeoq.2023.336683.3644

* **Corresponding author:** abbas Masoudi, **Email:** Masoudiabbas@gmail.com

Copyright © 2023 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

* **نویسنده مسئول:** عباس مسعودی **الکترونیکی:** Masoudiabbas@gmail.com

این مقاله برگرفته از رساله دکتری زهره اعتمادی با عنوان بازشناسی مقوله تفاخر در معماری، مطالعه موردی سیر تطور مطبخ تا آشپزخانه با راهنمای اول آقای دکتر عباس مسعودی و راهنمای دوم آقاب دکتر آژنگ بقایی می‌باشد.

مقدمه

امروزه در در حوزه سکونت؛ شهرهای معاصر بیش از همیشه به توجه به ارزشهای مطرح انسانی و اصول ارزشمند شهری و محیطی نیازمند هستند. امروزه اغتشاش و شرایط ناپایدار انسانی و محیطی به حداکثر رسیده اند و آثار و نتایج آن از تقویت نامتناسب زندگی فردی تا گسیختگی اجتماعی و گسترده سطح آلودگیهای شهری، محیطی، همه و همه به تهدیدات عمده جهانی چون تراکم جمعیت در شهرهای کلان، تغییرات اقلیمی و گرم شدن کره زمین و... منجر شده است (نقره کار و همکاران، ۱۳۹۲).

سکونتگاههای انسانی همواره بازتابی از شیوه های زندگی گروههای انسانی هستند و عوامل بسیاری در شیوه زندگی و نهایتا محل سکونت افراد دخیل هستند. به باور (Rapoport, 1969)، فرهنگ و شیوه زندگی منتج از آن عامل اصلی در شکل گیری صورتهای کالبدی خانه ها بوده و عوامل دیگر را به عنوان عوامل تغییردهنده برمی شمرد.

از آنجایی که انسانها بر مبنای شیوه زندگی خود، نحوه سازماندهی، نوع و ساختار سکونتگاههای خود را شکل می دهند، از اینرو در یک محیط ثابت برای زندگی نظیر خانه نیز با توجه به پیشرف های تکنولوژیکی و فناوری، وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی شان، شکل گیری طراحی های مکان های مختلف داخل منزل و نهایتا تفاوت در روش زندگی پدیدار می گردد. بر همین اساس جستجو در چگونگی اثر پذیری معماری داخلی خانه ها و خصوصا محل طبخ غذا در خانه های ایرانی، از طریق بررسی منابع موجود، مساله اصلی تحقیق را شکل داده است تا مشخص گردد که با طی زمان و تغییر در شیوه زندگی و فرهنگ مردم، مکان های خاص سکونتی شان چه تغییری نموده است.

از آنجایی که آشپزخانه های امروزی در میان هر یک از طبقات مختلف جامعه معنای خاص خود را نمایان می سازد، لذا توجه به مقوله تفاخر در خانه های امروزی و خصوصا در گونه آشپزخانه های باز، که در میان بسیاری از طبقات متوسط جامعه جای دارد نیز مورد توجه واقع شده است. وجه تفاخر در میان هر طبقه جامعه در هر دوران، در محیط خانه به گونه های متفاوتی نمایان می شود. در طی یک مطالعه، (Rapoport, 1990) بیان می کند که: «معماری در بیان معانی فرهنگی و نمادین و در چگونگی تعاملات افراد نقش به سزایی دارد. بسیاری از ارزش های فرهنگ و نمادین از طریق انتخاب در مصالح، رنگ، فرم، اندازه، مبلمان و محیط پیرامون ساختمان بیان می شود». چنانچه وی می گوید به گونه غیرمستقیم نیز می توان شاهد مقوله تفاخر بود که می تواند بر محیط اجتماعی، شکل خانه ها، خیابان ها و حتی ساختار شهری تاثیر بگذارد. لذا هر گونه تغییر در معماری داخلی منازل می تواند به نوعی تمامی برنامه ریزی های فردی و نهایتا اجتماعی، شهری و منطقه ای را تحت الشعاع خود قرار دهد. معماری بخشی مهمی از زندگی شهری و روستایی را تحت تاثیر قرار داده و رابطه تنگاتنگی با برنامه ریزی فردی و جمعی خواهد داشت. طبیعیست که تفاخر در تمامی سطوح فردی و اجتماعی مفهومی ناخوشایند بوده و در تعالیم دینی ما نیز تظاهر و تفاخر هر دو امری نکوهیده تلقی شده و مصادیق مختلفی در مذمت آن ها بیان شده است. به نظر می رسد که معماری امروز ما در وضعیتی بحرانی قرار گرفته و در حالتی آونگ گون میان گذشته و آینده معلق مانده است و در این بحران، عده ای به اقتباس از شیوه های غربی، به اعمال سلیقه شخصی و گروهی دیگر به ارضاء خواست و سلیقه بازار پرداختند و معماری امروز ما به سمت تجمل، تزئینات افراطی و تغییر شکل مکان های سنتی خانه های ایرانی سوق یافته است. در حال حاضر شاهد تکرار تفاخر و ابراز خود خواهانه خویش و اهمیت یافتن صرف صورت بر معنای آن در معماری هستنیم (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۴). این معضل بعضا نیز در سایر مکان های شهری و حتی برنامه ریزیهای شهری نیز مشاهده شده که باعث گسترش معماری تجمل گرا در سطح شهرها نیز شده است و فخر فروشی و تکبر، در آثار شهری جدید نیز به چشم می خورد..

مطالعات متعددی وجود دارد که به بررسی ساختار فضایی آشپزخانه در دوران های قدیم و قرون وسطی و سپس به آشپزخانه های مدرن و پست مدرن پرداخته و نتیجه گیری نموده اند که ساختار فضایی این مکان ها بطور قابل ملاحظه ای متمایز از یکدیگر شده است (بادل پاول، ۱۳۸۸). افشار شفائی، در کتاب خود اشاره نموده که: «امروزه شیوه های زندگی غیررسمی تر و باز شده و طراحی آشپزخانه را دگرگون کرده است تا معاشرت را ترویج دهد. آشپزی دیگر فعالیتی انفرادی نیست، بلکه کار گروهی است- لذا شهرت این مکان ویژه، مکان ملاقاتی است که افراد را برای آماده سازی غذا و گفت و گو گرد هم می آورد» (افشار شفائی، ۱۳۸۴). قادری، نیز معتقد است که ساختار فضایی آشپزخانه ها تا قبل از قرن ۱۸ در خانه در محدوده ای اجاق با فضای طبخ غذا

پدید می‌آید، به تدریج مکانی تحت عنوان مطبخ با مجموعه‌ای از اجاق‌ها و تنورها در زیرزمین یا حیاط‌ها جایی دورتر از سازمان اصلی خانه شکل گرفت (قادری، ۱۳۹۱).

امروزه اعتقاد بر این است که عملکردهای موجود در محیط هرگونه از آشپزخانه‌های امروزی بسته به طبقه خانواده می‌تواند بسیار متفاوت باشد. لذا این محیط در مرکز خانه و معرض دید، فعال‌ترین بخش خانه و مرکز حضور افراد خانواده است. این ویژگی‌های محیطی را می‌توان به آشپزخانه باز مربوط به طبقه متوسط جامعه منسوب دانست که در آن قشر متوسط با توجه به وسعت دید، بهبود جنبه‌های زیبایی‌شناسی و امکان ایجاد ارتباطی بهتر با فضاهای مجاور، این محیط را به ابزاری برای تفاخر خانواده به مخاطب خاص تبدیل می‌نماید. این امر همان سلاخی است که ساکنان یک محیط در جهت آفرینش و نمایاندن استفاده می‌نمایند.

لذا با توجه به تغییرات شکل گرفته از موقعیت مطبخ تا به آشپزخانه، هدف اصلی این پژوهش یافتن مقوله تفاخر در این تغییر ساختار در میان اقشار مختلف مردم بوده و در همین راستا با بررسی نحوه نمود و نمایان ساختن آن در سیر تطور خانه ایرانی و تغییر مطبخ به آشپزخانه، دلایل آن نیز مورد بررسی واقع خواهد شد. از آنجایی که معماری داخلی، بر معماری خارجی و ترکیب و نمایی خانه‌ها و در نهایت شیوه طراحی کوچه‌ها و محلات شهری نیز تاثیر می‌گذارد، از اینرو مشخص نمودن این موضوع می‌تواند کمک شایانی به توضیح موضوعات مطروحه این حوزه‌ها نیز داشته باشد. لذا با توجه به اینکه هنوز مطالعه جامعی در این حوزه در ایران انجام نگرفته است، از اینرو انجام این تحقیق می‌تواند نوآوری و قدم اولیه‌ای برای ورود به این موضوع به حساب آید و اهمیت اجرای اجرای آنرا دوچندان نماید.

در همین راستا محقق در صدد است به این سوالات پاسخ دهد که آیا در معماری خانه‌های سنتی ایران تفاخر در مطبخ وجود داشته است و یا با گذشت زمان و ایجاد خانه‌های جدید و ورود فناوری و تکنولوژیهای نوین به داخل خانه، مقوله‌ی تفاخر در میان خانواده‌های متوسط و ثروتمند تغییراتی را شاهد بوده است؟

مبانی نظری

تفاخر در معماری

تفاخر در معماری از همان ابتدای سکونت بشر در میان انسان‌ها نیز جاری بوده است. هر چند که از اولین پناهگاه‌ها می‌توان به زندگی در دشت و غار اشاره نمود. آنها نیز با ساخت کپرهای سکونت‌ی خود و یا کنده کاری‌هایی که در غارها انجام می‌دادند نیز بر توان خود نیز فخر می‌ورزیدند در این خصوص نیز سوتس و اسپیتز^۱ متذکر شده است: «انسان‌های پیشین با شروع به ساخت سرپناهایی برای خود با نگا به دیگران جزئیاتی به ساخت خود نیز می‌افزودند و چون طبیعتی مقلد و آموزنده داشتند هر روز نتایج ساختمان خویش را به یکدیگر می‌گفتند و به بدعت‌های آن فخر می‌کردند» (South, Spitze, 1994). حبیبی (۱۳۸۵) اینگونه متذکر شده است که: «در ایران معماری همواره بخشی از زبان قدرت و سیاست بود». سلاطین و روحانیون هر دو بناهای عظیم و ماندگار را بسان نماد قدرت خود و نیز چون ابزاری برای توجیه و تقویت این قدرت به کار می‌بستند. آنها نیز با ساخت چنین ساختمان‌هایی بر قدرت و حکومت خود فخر می‌ورزیدند. از جمله این ساختمان‌ها در ایران می‌توان به تخت جمشید و طاق کسری دوران پیش از اسلام اشاره نمود که نماد قدرت امپراتوران ایران بود. اتاق‌ها و طاق‌های عظیم این دو ساختمان نمادین، دوست و دشمن، رعیت و زمین‌دار را نه تنها تحت تاثیر که اغلب ابهت زده می‌کرد که نشانی از فخر پادشاه بر حکومت خود نیز بوده است. عظمت بی‌پدیل برخی از کلیساهای قرون وسطی در اروپا هم برای تایید و تاکید بر بزرگی ذات باری و کلیسای نماینده‌اش از یکسو، و بی‌مقداری فرد در برابر این عظمت از سوی دیگر بود (قبادیان، ۱۳۹۲). با توجه به اینکه رفرنس‌های نظری مناسبی در این حیطه وجود ندارد و در مباحث آکادمیک و نوشتاری معماری در این خصوص مطلب صریحی یافت نشده است لذا تفاخر را در

1. South and Spitze

معماری را می‌توان اینگونه بررسی کرد که شخص با استفاده از محیط و عناصر بیرون از ذات خود به دیگران فخر فروشی نماید. ما می‌توانیم به گونه‌ای ریشه‌های فخر در معماری را از ابتدای تاریخ آن شاهد باشیم.

تفاخر در محیط خانه

تفاخر نیز چیزی نیست که پیوسته باشد بلکه جهش‌هایی نیز داشته است و در هر دوران و در میان هر یک از اقشار مختلف جامعه با گونه‌های مختلفی نمایان می‌گردد. در ابتدا هر امر برای تفاخر در خانه باید به موقعیت قرارگیری و متراژ خانه، تعداد اتاق‌ها و آشپزخانه اشاره نمود، موقعیت و متراژ خانه قشر اجتماعی را بیان می‌کند و سپس با بررسی تغییرات آن در دوره‌های مختلف می‌توانیم به درک واضحی از تفاخر در آن زمان مشخص برسیم. تفاخر در اشخاص و اقشار مختلف در عصر حاضر نیز متفاوت است برای مثال در قشر ضعیف تفاخر شاید به نوع غذای مصرفی و وسایل و ادوات آشپزخانه باشد ولی در میان برخی از افراد از جمله طبقات متوسط، یکی از ابزارهای مورد تفاخر محیط آشپزخانه می‌باشد. در این میان می‌توان بررسی نمود که تفاخر که از طریق فرایند پخت غذا با تفاخر از طریق ابزار محیط آشپزخانه نیز متفاوت است. و پارادایم‌هایی مبنا بوده است که تطور یافته‌اند. و بر اساس دیدگاه ارزشمند تامس کوهن و گسست پارادایم، ما نیز می‌توانیم متذکر شویم که تغییر از فرایند به ابزار می‌تواند به گونه‌ای در طبقات خاص جامعه تطور نیز باشد در این میان ما می‌توانیم شاهد پارادایم شیفت‌هایی در هر دوران باشیم و این ریشه‌های موجود تفاخر در آثار معماری در دوره‌های مختلف در میان لایه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی تغییر کرده است. به گونه‌ای که به لحاظ زمانی از ابتدای تاریخ می‌توان شاهد آن باشیم و و به لحاظ مکانی احتمالاً هیچ نقطه‌ای نیست که ما نتوانیم این مفهوم را بررسی کنیم.

تفاخر در مطبخ و آشپزخانه

بی‌تردید سیر رسیدن از مطبخ به آشپزخانه را می‌توانیم با بررسی ریشه‌های دستوری زبان متناظر بدانیم. به صورتی که اگر ما ریشه‌های اسطوره‌ای برای دستور زبان قائل باشیم این را می‌توان به عنوان یک معیاری در این سیر تطور مطبخ تا آشپزخانه بررسی نمود به گونه‌ای که مطبخ در گذشته یک محل جدا از نشیمن و پذیرایی و سازمان اصلی خانه به دور از چشم مهمانان بوده و مهمان به عنوان فرد سوم شخص (او) از سوژه مشاهده به دور بوده است.

اخیراً این تحلیل مطرح شده است که «آشپزخانه باز» در خانه‌های معاصر ایران الگویی است مطابق با نیازهای زندگی معاصر که در آن آشپزخانه، فعال‌ترین بخش خانه و مرکز حضور اعضای خانواده است و نیز واکنشی است به دخمه‌ای بودن و دور از دسترس بودن «مطبخ» گذشته ایرانی و این راه حلی اجتماعی (و به تعبیری درون‌زا) در ایران دانسته می‌شود (ضرغامی، ۱۳۹۵؛ حائری، ۱۳۸۸؛ گل‌نیا، ۱۳۹۱). اگرچه توجیه فوق ممکن است جواب سریعی به این سؤال باشد و موضوع به نوگرایی زندگی و در عین حال کمبود فضای مسکن معاصر و لزوم گشودگی فضایی نسبت داده شود (حائری، ۱۳۸۸)، اما اگر فقط دقت کنیم که نوگرایی در بعد مادی زندگی تسهیل امور خانه‌داری و انتقال بسیاری از افعال آن به خانه را به دنبال داشته است، دیگر نمی‌توانیم به سادگی ادعا کنیم که کار خانگی (که ظهور کالبدی آن در آشپزخانه است) در گذشته کم اهمیت بوده و امروز اهمیت یافته است و آمدن آن به قلب خانه را به منزله پیوند امور زندگی تلقی کنیم. بر این اساس، بررسی جایگاه اجتماعی فرهنگی شکل جدید آشپزخانه مستلزم آن است که مشخص شود، در وضعیت پیشین، این فضا به چه نیازی پاسخگو بوده است و امروز به چه نیازی؛ و آنچه امروز در ساختار آشپزخانه و جایگاه آن در خانه دیده نمی‌شود، کجا رفته و چگونه تأمین می‌شود.

در ارتباط با تفاخر موجود در آشپزخانه‌های می‌توان گفت، خانه و توجه به محیط آشپزخانه در هر دوره زمانی به صورتی بوده است. مثلاً در گذشته، مطبخ محیطی کارگاهی و کثیف به دور از فضای نشیمن بوده است و ساکنان ممکن بود که با سایر مبلمان‌های خانه خود از جمله یک فرش یا اینکه شیوه پخت غذا فخر ورزند. این امر در حالی است که امروزه با گونه‌های مختلف آشپزخانه در میان سطوح مختلف جامعه مواجه هستیم. برای مثال در گونه آشپزخانه باز همواره بسیاری از تجهیزات محیط در معرض دید قرار گرفته است و ساکنان نیز با توجه به این عناصر و تجهیزات این محیط است که به مخاطب مورد نظر خود فخر می‌ورزند. این گونه از آشپزخانه‌ها بیش‌تر در میان طبقه متوسط جامع رایج است. اما در میان ثروتمندان این محیط جنبه کاملاً کارگاهی داشته و تجهیزات پیشرفته آن در اختیار خدمه می‌باشد ولذا دیگر این محیط ابزار تفاخر فرد نیست و لذا می‌توان سیر

تطور مطبخ تا آشپزخانه را یک پارادایم شیفت دانسته و آنرا بررسی نمود. بر همین اساس مولفه های متراژ کل واحد مسکونی، متراژ فضای طبخ غذا (مطبخ یا آشپزخانه)، تقسیمات فضایی در آشپزخانه یا مطبخ، تجهیزات و دکوراسیون آشپزخانه، وسایل و ادوات آشپزی در نظر گرفته می شوند.

پیشینه تحقیق

در آثار محققانی در حوزه معماری (آثار دولورس هایدن^۱، کارن فرانک^۲، هیلده هاینن^۳، جین دارکی^۴، مک براید^۵، میلرین^۶ و...) تمرکز خاصی بر موضوع آشپزخانه دیده می شود (پیرنیا، ۱۳۸۷). در مطالعه ای توسط مردیت (۱۳۸۵)، بیان شده است که خانه های اولیه اروپایی فاقد هرگونه اتاق کارکرد ثابت مانند اتاق های امروزی بوده اند، که بتوانند وظایف غذایی، آشپزی، شست و شوی البسه، خواب یا حتی سرویس بهداشتی را مجزا نمایند. لذا لازم بود تا ذی نفعان مربوطه، جنبه های جامعه شناسی را در جامعه مورد مطالعه قرار دهند تا بتوانند در چیدمان مسکن و در نتیجه طراحی آشپزخانه بهبود حاصل کنند.

در تحقیقات بولاک^۷ (۲۰۱۷) و لاورنس^۸ (۲۰۱۶) به موضوع تغییر آشپزخانه در اروپا و آمریکا پرداخته شده و تاثیرات تغییر زندگی و وقوع انقلاب صنعتی در آن بیان می شود. از نظر بولاک (۲۰۱۷)، «مدیریت علمی»، ایدئولوژی ای که از سال ۱۹۲۰ در اروپا و آمریکا رواج داشت در تکامل طراحی آشپزخانه نقش عمده ای داشته است. اصول اصلی آن در طراحی، عمدتاً مربوط به بهبود جریان فعالیت، بدست آوردن ارتفاع مناسب برای سطوح کاری مانند میزها، محدود کردن فضای آشپزخانه صرفاً برای پخت و پز و شستشو، ترتیب تجهیزات آشپزخانه برای استفاده های پی در پی و اطمینان از تهویه و نور کافی در آشپزخانه می باشد.

لاورنس^۹ (۲۰۱۶) در پژوهش خود در مورد چگونگی تکامل طراحی آشپزخانه با تغییر تدریجی مکان آن در طی یک دوره زمانی در یک محیط استرالیایی بیان میکند که: «اولین خانه های ساخته شده در استرالیا یک اتاق اساسی چند منظوره بود که در آن تمام فعالیت های خانگی مانند خواب، آشپزی و غذا خوردن در آن انجام می شد. توسعه بیشتر، آشپزخانه را در یک ساختمان مجزا، همراه با اتاق های خدمه و فضاهای خدماتی جابه جا کرد» (لاورنس، ۲۰۱۶).

نیرستروم^{۱۰} (۲۰۰۳) در مطالعه خود به کمبود دانش در مورد موضوعات پیچیده ای مانند استفاده از انرژی، عملکردها، ارزش های فرهنگی و عادات و موارد دیگر تاکید نموده و نتیجه گیری می کند که این موارد در طراحی آشپزخانه های داخلی بسیار مهم می باشند. طبق نظر وی، چگونگی آشپزی کاربر آشپزخانه مهم است و اطلاعات بسیار مفصلی وجود دارند که باید مورد تفکر قرار گیرد که از جمله آنها میتوانیم به مواردی نظیر: محل قرارگیری آشپزخانه در ارتباط با اتاق های دیگر خانه و نحوه ی قرارگیری کاربران هنگام انجام فعالیت های آشپزی؛ وجود نور طبیعی در آشپزخانه؛ نوع غذا، ظروف و سوخت؛ جزئیات اجاق گاز استفاده شده اشاره نمائیم.

در ارتباط با سیر تحول آشپزخانه در معماری مسکونی ایران نیز تاکنون مقالات پژوهشی چندی تدوین شده است. ناری قمی (۱۳۹۳) در پژوهشی، مفاهیم فرهنگی-اجتماعی آشپزخانه در زندگی امروزی از دیدگاه زن ایرانی در شهر قم را بررسی نموده و در پی باز تعریف مؤلفه های تعریف شده از این فضا توسط زنان بوده است. آزاد ارمکی (۱۳۹۲) در پژوهشی از طریق مصاحبه با زنان تهرانی، مؤلفه های فرهنگی در ارتباط با زنان در آشپزخانه های معاصر را بررسی و ارزیابی نموده است. البته تعدادی از مقالات تحت عنوان کلی «سیر تحول و الگوهای طراحی آشپزخانه» توسط نویسندگان مختلف همچون فدایی (۱۳۸۸)، زریری (۱۳۸۴)،

1. D.Heyden

2. K. A. FRANC

3. H. Heynen

4. J.Darke

5. B. McBride

6. B.M.Lane

7. Bullock

8. Lawrence

1. Lawrence

3. Nystrom

زمرشیدی (۱۳۹۱) نیز به تحریر درآمده است که همگی نگاه کلی و گذرا به تحول فضای آشپزخانه در طول تاریخ از گذشته تا به امروز دارند. در تعدادی از مقالات نیز ضمن بررسی گونه‌شناسی خانه ایرانی و مفاهیم فرهنگی مرتبط با آن، ضمن تحلیل‌های کلی و گاه شخصی (بدون بررسی میدانی) مطالبی شده است، اما تحلیل عمیقی درباره نحوه تأثیر مدرنیزاسیون این فضا، به ویژه در میان اقشار مختلف صورت نگرفته است.

تنها نمونه قابل ذکر، سیر تحول تصویری و توصیفی است که محقق بنام حائری (۱۳۸۸) در کتابی به رشته تحریر درآورده است. در پژوهش دیگری، اعتصام (۱۳۷۴) نیز به بررسی تمایزات معنایی بین مطبخ و آشپزخانه پرداخته است و سپس به تحلیل واژگان و نیز ساختار کالبدی-کارکردی این فضاها، مؤلفه‌های معنایی هر کدام را استخراج کرده و بیان می‌نماید که: «گرچه در لغت‌نامه‌ها و محاورات روزمره مطبخ معادل آشپزخانه آورده شده است اما مطبخ همان آشپزخانه نیست. رواج واژه آشپزخانه به کمتر از یک قرن پیش باز می‌گردد، یعنی در زمانی که برق به فضای خانگی ایران وارد و تکنولوژی‌های جدید روی کار آمدند.

اخیراً این تحلیل مطرح شده است «خانه‌های معاصر ایران با توجه به نیازهای زندگی معاصر، آشپزخانه به عنوان فعال‌ترین بخش خانه و مرکز حضور افراد خانواده است و نیز واکنشی به دخمه‌ای بودن و دور از دسترس بودن مطبخ گذشته است» (گل‌نیا، ۱۳۹۱؛ امینی و سلطان زاده، ۱۳۹۶؛ حائری، ۱۳۸۸). البته این امر با توجه به سیر تطور مطبخ و آشپزخانه و تغییرات تدریجی آن اشتباه به نظر می‌رسد و همان‌گونه که ضرغامی اشاره نموده است: «تغییرات در فعالیتهای اعضای خانواده و خصوصاً در شیوه زندگی، منجر به تغییر در استفاده از فضاها و چیدمان وسایل و فضاهای خانه می‌گردد» (ضرغامی، ۱۳۹۵).

ناری قمی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای خاطر نشان می‌کند که آشپزخانه به لحاظ مفهومی با در نظر گرفتن چهار جهت‌گیری قابل درک است: خلوتی فردی و درعین حال فضایی اجتماعی-خانوادگی، فضایی خدماتی و درعین حال مکانی با روح زندگی که در برخی فرهنگ‌ها این امور کاملاً از هم منفصل شده است.

در یک جمع‌بندی کلی از پژوهش‌های انجام یافته می‌توان بیان نمود که عمده مطالعات انجام یافته در کشورهای توسعه یافته بوده که طی آن، روند تغییرات آشپزخانه را به عواملی همچون تأثیرات تغییر زندگی، فرهنگ و فعالیت‌های اجتماعی، وقوع انقلاب صنعتی، کوچکتر شدن اندازه خانه‌ها و... بیان می‌شود. مطالعات بسیار اندکی هم در کشورهای در حال توسعه وجود دارد که عمدتاً بصورت مفهومی بر روی موضوع کار شده است. در ایران نیز معدود مطالعات موجود همگی نگاه کلی و گذرا به تحول فضای آشپزخانه در طول تاریخ از گذشته تا به امروز داشته و بدون مطالعه میدانی و خصوصاً آنالیز تحلیل محتوایی انجام یافته است. لذا در این مطالعه سعی می‌شود که ضمن مروری بر روند موضوع، یک مولفه‌ی فرهنگی یعنی تفاخر هم در کنار آن مورد بررسی قرار گیرد که به نوعی یک نوآوری در پژوهش محسوب خواهد شد که به توسعه مبانی نظری موجود کمک شایانی خواهد نمود.

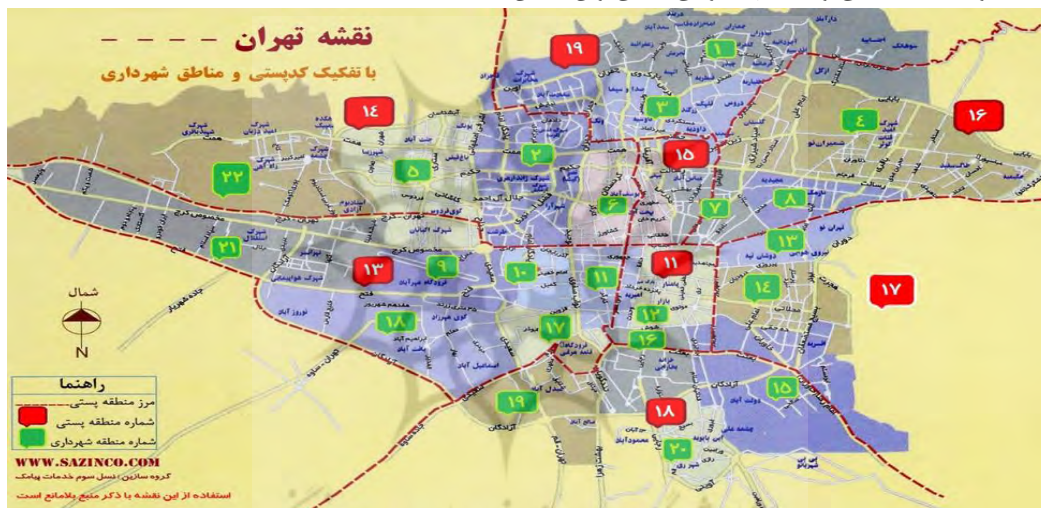
روش پژوهش

تحقیق حاضر از حیث موضوع، یک تحقیق بنیادی و از نظر نوع پژوهش، یک پژوهش موردی محسوب می‌شود که در راستای بررسی ویژگی‌های تاریخی در آن از روش تفسیری تاریخی استفاده می‌شود که در آن «محقق پدیده‌ای را در زمان گذشته بررسی و یافته‌های تحقیق را بصورت تحلیلی-توصیفی و شیوه‌ی روایتی سازماندهی می‌کند» (قبادیان، ۱۳۹۲). روش جمع‌آوری داده‌های این پژوهش به دو صورت اسنادی و میدانی است که مبتنی بر مرور و بررسی دقیق مقالات و کتب مرتبط از طریق جست و جوی هدفمند کتابخانه‌ای، منابع الکترونیکی و بانک‌های اطلاعاتی و همچنین برداشت‌های میدانی از محیط است. در این مطالعه با توجه به نوع طراحی و ساخت خانه‌ها در قشرهای مورد مطالعه و بر مبنای اطلاعات اسنادی موجود آنها، ناچاراً تعداد هشت نمونه مسکن به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس در شهر تهران از دو قشر درآمدی متوسط و ثروتمند جهت بررسی با توجه اطلاعات تاریخی موجود، انتخاب شده و مورد تحلیل واقع می‌شود.

محدوده مورد مطالعه

تهران وسعتی بیش از ۷۰۰ کیلومتر مربع دارد و بین ۳۵ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۵۷ دقیق عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۴ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این شهر به عنوان پایتخت ایران در استان تهران قرار دارد. از شمال به سلسله جبال البرز، از شرق به لواسانات و از غرب به کرج و از جنوب به ورامین محدود است (شه بخش و همکاران، ۱۴۰۰). شهر تهران با وسعتی بالغ بر ۷۰۰ کیلومتر مربع بزرگ ترین شهر کشور می باشد. بر اساس تقسیمات شهری در حال حاضر این شهر شامل ۲۲ منطقه شهرداری است. هر یک از این مناطق بر حسب تراکم جمعیتی، بافت شهری، وسعت و برخی پارامترهای دیگر به چمدین ناحیه تقسیم شده اند. بر اساس نتایج سر شماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، جمعیت تهران بالغ بر ۳/۹۰۳/۳۰۰ نفر میباشد. بطور متوسط در هر سال نرخ رشد جمعیتی حدود ۱/۴۴٪ در شهر تهران مشاهده میشود (پاکخصال و همکاران، ۱۴۰۰).

نمونه‌های انتخاب شده این مطالعه همگی از شهر تهران می‌باشند. تهران به دلیل موقعیت استراتژیک خود به عنوان بزرگترین شهر و پایتخت ایران، با در نظر داشتن نقشی که در عملکردهای خود در امور اداری، صنعتی، آموزشی، بازرگانی و فرهنگ اجتماعی بازی می‌کند، به عنوان منطقه تحقیق انتخاب شده است. ساکنان آن از نظر فرهنگی دارای ریشه‌های قبیله ای و شهری متنوعی هستند، بنابراین فرصت داشتن ترکیبی از فرهنگ های مختلف را فراهم می‌کنند و به دلیل وجود شهر نشینی در تهران از عهد قاجار به بعد، نمونه‌های تاریخی و معاصر متنوعی را می‌توان در آن یافت.

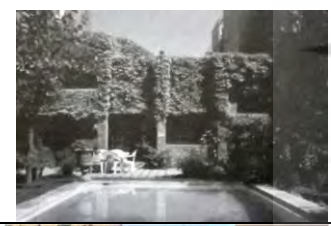
شکل ۱. نقشه تهران (منبع: گیتاشناسی)

یافته‌های تحقیق

ویژگیهای نمونه های مورد بررسی

از آنجایی که در این مطالعه به دنبال بررسی تفاوت در آشپزخانه نمونه های منتخب نبوده، بلکه به دنبال سیر تطور در ظهور ارزش های معنایی نهفته در آنها قدم برمی‌داشتیم، لاجرم بایستی ثابت کنیم که در هر دوره تاریخی با دوره ی بعدی آن از نظر ارزش های معنایی و وجودی دست خوش چه تغییراتی شده و در صورت بروز تغییر، چه تفاوت‌هایی در نحوه ظهور این معانی در قالب کالبدها موجود هست. برای این منظور هشت مورد مختلف از خانه های مسکونی در شهر تهران که دارای سوابق مکتوبی هستند انتخاب گردید که انواع مختلف مسکن را نشان می دهند که روش‌های مختلفی را برای طراحی شان بکار گرفته شده است. منازل منتخب این مطالعه در جدول ۱، با توجه به رویکردهای طراحی، مربوط به پنج دوره زمانی بوده و دو نوع قشر درآمدی متوسط و ثروتمند را شامل میشوند که مولفه تفاخر در آنها مورد بحث قرار می گیرد.

جدول ۱. نمونه های موردی منتخب جهت پژوهش

دوره تاریخی	نمونه منتخب	قشر	تصویر
قبل از ۱۳۰۰	خانه وثوق الدوله میرزا محمد مستوفی قوام الدوله بانی اصلی این خانه قاجاری است که بعدها یکی از نوادگان وی به نام حسن وثوق الدوله این خانه را به تملک خود درآورد. از ویژگی های مهم این بنا می توان به استفاده از هفت دری در طرح پلان خانه وثوق الدوله اشاره کرد.	ثروتمند	
پهلوی اول (۱۳۰۰ تا ۱۳۳۰)	خانه سرهنگ یوسف بهرامی خانه سرهنگ یوسف بهرامی، عمارتی است مربوط به دوره پهلوی اول (بر اساس شواهد موجود، خانه حاضر در دهه ۱۳۱۰ شمسی ساخته شده است) که به شماره پلاک ۶۸ در خیابان نوفل لوشاتو، حد فاصل خیابان های هانری کربن و رازی قرار دارد.	ثروتمند	
(۱۳۳۰ تا ۱۳۵۰ شمسی)	خانه نجف دریا بندری خانه دریا بندری به سال ۱۳۴۳ در تهران طراحی و ساخته شد. در طراحی این خانه در حین وحدت بین عناصر تقسیم بندی قدیمی بیرونی و اندرونی رعایت شده است از طرف دیگر، در پشت ضلع شمالی زمین که قاعدتا محل حیاط خلوت است، ساختمان نسبتا بلندی وجود دارد که ممکن بود محیط حیاط خلوت را کور کند.	ثروتمند	
	کوی نارمک (قشر متوسط) با روی کار آمدن دولت ملی دکتر مصدق و تدوین برنامه های مسکن دولتی، ایده ساخت مسکن برای عموم مردم و کارمندان دولت و کارگران مطرح شد (جهانبور، ۱۳۸۰: ۱۲۲). قسمتهای مختلف جداگانه کوی نارمک به صورت خانه در ۱ تا ۲ طبقه و ۲ تا ۳ اتاق است.	متوسط	
(۱۳۵۰ تا ۱۳۷۰ شمسی)	برج های مسکونی پارک پرنس این مجتمع متعلق به نخبه ها و طبقه بالای متوسط بود که بیانگر دوره جدیدی از مسکن بود. پروژه های برج های مسکونی پارک پرنس و ونک پارک در تهران هر دو پیش از انقلاب اسلامی آغاز شدند. معماری بنای پارک پرنس به گروه معماران ایتالیایی به نام بارزانتی محول شده که در میلان مستقر بود.	متوسط	
	ساختمان کامرانیه در محله کامرانیه تهران و در حدود سال ۱۳۶۶ تا ۱۳۶۸ توسط فرامرز شریفی در بستری مستطیل شکل و تقریباً مسطح طراحی و اجرا شده است. ساختمان سه طبقه و شامل شش واحد دوبلکس و یک واحد مسطح است. طرح بنا مشتمل بر دو حیاط است؛ یک حیاط میانی و یک حیاط در جنوب ساختمان.	ثروتمند	

	ثروتمند	ساختمان مسکونی بهاران در سال ۱۳۸۱ و در محله ولنجک، در زمینی با نسبت های کشیده طراحی شده است. محمدرضا نیکبخت طراح بناست. حجم بنا شش طبقه و شامل ده واحد مسکونی است. ساختمان در شمالی ترین نقطه بستر نشست و حیاطی مقدم بر خود دارد؛ در میانه حجم ساختمان نیز حیاطی سرپوشیده (پاسیو) قرار دارد.	(۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ شمسی)
	متوسط	ساختمان مسکونی چهار باغ تهران پروژه مسکونی چهار باغ واقع در تهران، جنت آباد جنوبی طراحی شده توسط گروه معماری نو-آر در سال ۱۳۸۸ طراحی و ساخته شده است. در ساختمان مسکونی چهارباغ ارائه راه حلی جهت ارتباط درون و بیرون و نگرش به نما به عنوان بخشی از ساختار بنیادی بناست.	

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

بررسی و تحلیل نمونه های موردی

دوره اواخر قاجاریه و قبل از ۱۳۰۰ شمسی

در دوره قاجار، معماری ساختمان های مسکونی به سطح خاصی از طراحی و اجرا رسیده بود. خانه ها بر اساس اصول و موازین اخلاقی اسلامی حاکم بر جامعه در آن زمان طراحی می شدند و در ساخت فضاها، حریم خصوصی که یکی از مهمترین اصول فرهنگ ایرانی بود، رعایت می شد. در این دوره طراحی به گونه ای بود که فضاهای خانه پاسخگوی نیازهای ذاتی و طبیعی خانواده بوده و ارتباطات و طرح آن متناسب با فرهنگ خانواده ایرانی طراحی شده بود (جلیلی و اکبری، ۱۳۹۷). پس از تحلیل نمونه مورد بررسی؛ نتایجی به شرح زیر از این دوران حاصل گردید:

در این خانه محل طبخ ۵ درصد از مساحت فضای مسکونی را به خود اختصاص داده است و بطور کلی بنا به دو قسمت رفاهی و خدماتی تقسیم می شد که مطبخ در قسمت خدماتی قرار داشته و دسترسی از داخل حیاط امکان پذیر است. تهویه و نورگیری به وسیله ی سقف میسر شده و همچنین محل نگهداری و ذخیره ی مواد خام نیز بوده است. سرداب در طبقه زیرزمین (هنوز یخچال وارد فضای خانه نشده)-حوض در حیاط اندرونی و برای کاربری های شست شو مورد استفاده قرار می گیرد. (هنوز لوله کشی آب شهری وجود ندارد).

شکل ۲. دیاگرام ارتباطی مطبخ و خانه قبل از ۱۳۰۰ هجری شمسی (منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

در این دوره ارتباط مطبخ با فضاهای پنج دری و تالار به طور غیرمستقیم، توسط فضاهای ارتباطی نظیر دالان و یا حیاط مرکزی صورت می گرفته و در خانه های بزرگ اشرافی، مطبخ بیشتر در حد فاصل اندرونی و بیرونی قرار داشته است (فدایی تمیجانی و همکاران، ۱۳۹۹). موضوع تزئینات و مبلمان داخلی که به علت کمبود امکانات بهداشتی و فنی و نیز کم اهمیتی فضای مطبخ، در خانه های سنتی این فضا فاقد آرایه و مبلمان تعریف شده ای بوده است (فدایی تمیجانی و همکاران، ۱۳۹۹). تفاخر مربوط به این دوران بیشتر به متراژ و ساختار خانه (نحوه ساخت، سازمان فضایی خانه و وجود اتاق خدمه) و نوع مواد غذایی مصرفی خلاصه می شود و فقط در قشر مرفه جامعه دیده می شده است. در جدول ۲ بطور خلاصه وضعیت این دوران بیان شده است.

جدول ۲. تفاخر موجود در آشپزخانه خانه وثوق الدوله قبل از ۱۳۰۰ شمسی

قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه	
ثروتمند	متراژ خانه یا واحد مسکونی	ساختار فضایی و تکنیک ساخت خانه
	متراژ کل فضای طبخ غذا	تعداد آشپزخانه ها در خانه

تقسیمات فضایی جداگانه	محل استقرار خدمه
-----------------------	------------------

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

دوره ۱۳۰۰ تا ۱۳۳۰ شمسی

در این دوره، عمده ساخت و سازهای مسکونی به صورت خانه است. هر چند در میان کارهای برخی معماران مانند وارطان هوانسیان مجتمع های آپارتمانی به چشم می خورد، اما این ساختمان ها کاربری مختلط تجاری، اداری و مسکونی داشتند و عموماً در سه تا پنج طبقه ساخته می شدند (کامی شیرازی، ۱۳۹۱).

شکل ۲. دیاگرام ارتباطی آشپزخانه و خانه تا ۱۳۳۰ (منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

در این تحقیق، خانهٔ سرهنگ بهرامی، که مربوط به دوره پهلوی اول است به عنوان نمونه مورد بررسی قشر مرفه با توجه به اسناد موجود انتخاب شده که عمارتی است با یک طبقه زیرزمین و دو طبقه روی آن که مساحت اعیانی آن حدود ۵۴۰ مترمربع (مساحت هر طبقه ۱۸۰ مترمربع) می باشد. در این دوره فضای آشپزخانه حدود ۷ درصد از مساحت کل بنا را در بر می گرفت. این فضا دارای پنجره ای رو به محیط خارج از منزل صرفاً جهت نور گیری و تهویه بوده است. دسترسی فضای مطبخ و سایر فضاهای خانه از یک راهرو فرعی که متصل به راهروی اصلی و ورودی بوده امکان پذیر بوده است. از تفاخر موجود در این دوره می توان به یخچال اشاره کرد که برای نگهداری غذا نیز از یخچال که جزو مبلمان تجمعاتی محسوب میشد و در اتاق نشیمن قرار می گرفت، استفاده می شد که به مرور زمان به یک وسیله کاملاً ضروری و معمولی هر زندگی تبدیل شد. در دهه های بعد، فریزر برای نگهداری طولانی تر مواد غذایی و سپس ماشین لباسشویی به این فضا اضافه شدند و عملکردهای این فضا را به شکل امروزی آن کامل کردند (امینی و سلطان زاده، ۱۳۹۶). در جدول ۳ به خلاصه وضعیت این دوران بیان شده است.

جدول ۲. تفاخر موجود در دوره ۱۳۰۰ تا ۱۳۳۰ شمسی

قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه
ثروتمند	مترای خانه یا واحد مسکونی
	فضای شخصی و بزرگ
	جانمایی تجهیزات فنی
	وجود یخچال یا فریزر یا ماشین لباس شویی

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

دوره ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۰ شمسی

در شهر تهران، تمرکزگرایی، مهاجرت و سیاست های توسعه باعث شد که موج افزایش جمعیت طی دهه های ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۰ هجری، پایتخت را فراگیرد. در پی افزایش جمعیت و مهاجرت از روستاها به پایتخت با نمودهای متفاوتی از ظهور و تنوع فرهنگ و طبقات اجتماعی (اعم از کارگری، کارمندی و مرفه) در سطح شهر تهران و از جمله در ساختار مسکن مواجه می شویم. در این دوره، با رسیدن درآمد نفت، طبقه متوسط رشد می کند. طبقات متوسط پایین، مانند کارمندان و مربیان سطح پایین، به سرعت رشد می کنند و منجر به تغییر در ساخت و سازهای شهری می شوند و هرکسی می خواهد خانه خود را به روشی کمی احداث کند. در این دوره، خانه های مسکونی، کوی نارمک از طبقه متوسط و خانه نجف دریا بندری از طبقه مرفه به عنوان مطالعات موردی برای مطالعه و تحلیل فضای آشپزخانه انتخاب گردید.

شکل ۳. دیاگرام ارتباطی خانه نجف دریا بندری (منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

فضاهای متداخل یا درهم فرو رونده از مشخصه های اصلی خانه ی دریا بندری است (بانی، ۱۳۹۲). آشپزخانه در مرکز این متداخل اندرونی قرار گرفته است. فضای نشیمن، پذیرائی و ناهارخوری، پس از ورودی خود را نشان می دهند و فضای آشپزخانه از

طریق چند فضای واسطه مانند فضای نگهداری ظروف نهارخوری با قسمت‌های دیگر در ارتباط است. تفاخر موجود در این دوره در قشر متوسط به ثروتمند متفاوت است به صورتی که در قشر متوسط تفاخر به متراژ آشپزخانه و جاگیری لوازم شست و شو در آشپزخانه نمایان شده و در قشر ثروتمند، در تفکیک فضایی و ایجاد فضاهای الحاقی مثل نهارخوری، تراس یا حیاط متصل به آشپزخانه و تفکیک اندرونی و بیرونی منزل دیده می‌شود. در جدول ۴، وضعیت این دوران به خلاصه بیان شده است.

جدول ۳. تفاخر موجود در دوره ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۰ شمسی

قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه
متوسط	متراژ آشپزخانه
	فضای بزرگتر برای خدمات بهتر
	تقسیمات فضایی جداگانه
ثروتمند	جانمایی تجهیزات فنی
	فریز یا ماشین لباس شویی
	متراژ خانه یا واحد مسکونی
	وجود تراس مجزا در آشپزخانه / فضای نهارخوری / آشپزخانه تمیز و کثیف / فضای سرو نوشیدنی / فضای شست و شوی / محل استقرار خدمه

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

دوره ۱۳۵۰ تا ۱۳۷۰ شمسی

نمونه‌های انتخابی این دو دوره، مجتمع مسکونی پارک پرنس برای قشر متوسط و خانه مسکونی کامرانیه برای قشر ثروتمند می‌باشد. در ساختمان کامرانیه طراح از الگویی استفاده کرده که در اثر آن، روابط بین واحدها بیش از واحدهای یک آپارتمان امروزی است، به این ترتیب که: حیاطی در میانه قرار گرفته و واحدها به گونه‌ای در اطرافش جای گرفته‌اند که گویی افرادی بر گرد یک سفره نشسته‌اند. در این خانه آشپزخانه پس از ورودی و در کنار سرویس بهداشتی و به صورت یک اتاقک بسته در نظر گرفته شده است.

شکل ۴. دیاگرام ارتباطی واحد های مسکونی پارک پرنس (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

در هر دو گونه، اصل معماری ایرانی در تفکیک فضای مهمان و فضای خصوصی کم و بیش برقرار است و آشپزخانه در قسمت میانه بین اندرونی و بیرونی خانه قرار گرفته است. در این دوره فضای آشپزخانه نسبت به دهه‌های قبل بیشتر شده و میانگین آن در نمونه‌های بررسی شده ۱۳/۲۵ درصد مساحت کل بنا بوده است.

شکل ۵. دیاگرام ارتباطی قشر ثروتمند آشپزخانه و خانه ۱۳۵۰ تا ۷۰ (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

بازشدگی دیوار آشپزخانه که از دهه ۵۰ آغاز شده بود در ادامه این دوره نیز تقریباً در نیمی از نمونه‌ها مشاهده می‌شود. در این دهه‌ها بر خلاف دهه‌های گذشته که یک الگوی قالب در نحوه رسیدن به آشپزخانه از مکان ورودی وجود داشت و همان گره ارتباطی بود، چندین الگو برای این مسیر شناسایی شد. به طور کلی گذشتن از فضاهایی از جمله راهرو (۱۷ درصد)، گره (۱۷ درصد)، نشیمن (۴۴ درصد) و ورود به آشپزخانه بلافاصله پس از ورودی (۲۲ درصد) از تنوع این مسیر در این دوره حکایت می‌کند.

جدول ۴. تفاخر موجود در دوره ۱۳۵۰ تا ۱۳۷۰ شمسی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱)

قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه
متوسط	متراژ آشپزخانه
	فضای بزرگتر برای خدمات بهتر
	تقسیمات فضایی جداگانه
	فضای شست و شوی

ماشین ظرف شویی یا فر و تجهیزات شیرینی پزی	جانمایی تجهیزات فنی	ثروتمند
فضای شخصی و بزرگ	متراژ خانه یا واحد مسکونی	
وجود تراس مجزا در آشپزخانه/ فضای نهارخوری/ آشپزخانه تمیز و کثیف/ فضای سرو نوشیدنی/ فضای شست و شوی/ محل استقرار خدمه	تقسیمات فضایی جداگانه	
لوازم خارجی برند	وسایل و ادوات آشپزی	
وجود ادوات تخصصی غیر ضروری		

دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ شمسی

نمونه‌ی موردی انتخابی برای این دو دهه، ساختمان مسکونی چهار باغ در جنت آباد و ساختمان مسکونی بهاران در محله ولنجک می باشند. با توجه به بررسی‌های انجام شده برای این نمونه‌ها و سایر نمونه‌های دیگر که در پژوهش‌های دیگر تحلیل شده است، نتایجی به شرح زیر حاصل شد. در این دوره متراژ آشپزخانه با دهه‌ی پیش از خود تغییر چشمگیری نداشته و در حدود ۱۳/۵۶ درصد مساحت کل فضا را به خود اختصاص داده است. باز هم در موارد بسیار کمی نورگیری غیرمستقیم دیده می شود ولی عمده نورگیری این دوره به صورت مستقیم بوده است. در نحوه رسیدن به این فضا با افزایش تعداد الگوها نسبت به دهه های پیشین مواجه هستیم به طوری که نمی توان الگو یا الگوهای مشخصی برای طی این مسیر در این دوره بازشناسی کرد. گذار از فضای نشیمن و رسیدن به فضای آشپزخانه به روش های مختلفی در این دهه دیده می شود.

در نمونه های قشر ثروتمند تقریباً تمامی نمونه های انتخابی، آشپزخانه تراس مجزا دارد و ارتباط با حیاط و فضای باز کاملاً حل شده است. در قشر ثروتمند، فضای نهارخوری وجود دارد و این فضا کاملاً از نشیمن تفکیک شده و فضای نهارخوری به صورت دکوراتیو و به عنوان یک فضای مجزا کار میکند. تقریباً در همه ی نمونه ها دیوار آشپزخانه به فضای نشیمن باز و در مواردی حتی این دیوار حذف شده است. تفاخر موجود در این دوران بر اساس متراژ و تجهیزات آشپزخانه و دکوراسیون آن می باشد در این دوران داشتن ماشین لباسشویی یا فر و ماکروویو دیگر نشان دهنده ی تفاخر نیست بلکه برندهای آنها و ادوات لوکس خارجی نمایانگر تفاخر می باشد بر همین اساس، جدول ۶ بر اساس مولفه های شکل (۱) معیارهای تفاخر در این دوران را نشان می دهد.

جدول ۵. تفاخر موجود در دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ شمسی

قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه
متوسط	متراژ آشپزخانه
	دکوراسیون آشپزخانه
	کابینت و شیرآلات
ثروتمند	جانمایی تجهیزات فنی
	ماشین ظرف شویی یا فر و تجهیزات شیرینی پزی
	متراژ خانه یا واحد مسکونی
	تقسیمات فضایی جداگانه
	وجود تراس مجزا در آشپزخانه/ فضای نهارخوری/ آشپزخانه تمیز و کثیف/ فضای سرو نوشیدنی/ فضای شست و شوی/ محل استقرار خدمه
	لوازم خارجی برند
	وجود ادوات تخصصی غیر ضروری

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

با پایان با توجه به مطالب ارایه شده میتوانیم موضوع تفاخر را برای تمامی ادوار مورد مطالعه جمع بندی نموده و به شکل منسجم و در قالب یک جدول ارایه نماییم. جدول ۷، سیر تطور مطبخ به آشپزخانه و تفاخر موجود در آن را بطور خلاصه نشان می دهد.

جدول ۶. تفاخر موجود تمامی ادوار مورد بررسی (منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

دوره	قشر	تفاخر موجود در آشپزخانه
قبل از ۱۳۰۰	ثروتمند	ساختمان فضایی و تکنیک ساخت خانه
		متراژ کل فضای طبخ غذا
		تقسیمات فضایی جداگانه
۱۳۰۰ تا ۱۳۳۰	ثروتمند	متراژ خانه یا واحد مسکونی
		جانمایی تجهیزات فنی
		وجود یخچال یا فریز یا ماشین لباس شویی
	متوسط	متراژ آشپزخانه
		فضای بزرگتر برای خدمات بهتر

۱۳۳۰ تا ۱۳۵۰	ثروتمند	تقسیمات فضایی جداگانه	فضای شست و شوی
		جانمایی تجهیزات فنی	فریز یا ماشین لباس شویی
		متراژ خانه یا واحد مسکونی	فضای شخصی و بزرگ
		تقسیمات فضایی جداگانه	وجود تراس مجزا در آشپزخانه / فضای نهارخوری / آشپزخانه تمیز و کثیف / فضای سرو نوشیدنی / فضای شست و شوی / محل استقرار خدمه
۱۳۵۰ تا ۱۳۷۰	متوسط	متراژ آشپزخانه	فضای بزرگتر برای خدمات بهتر
		تقسیمات فضایی جداگانه	فضای شست و شوی
		جانمایی تجهیزات فنی	وجود یخچال یا فریز یا ماشین لباس شویی
		متراژ خانه یا واحد مسکونی	فضای شخصی و بزرگ
	ثروتمند	تقسیمات فضایی جداگانه	وجود تراس مجزا در آشپزخانه / فضای نهارخوری / آشپزخانه تمیز و کثیف / فضای سرو نوشیدنی / فضای شست و شوی / محل استقرار خدمه
		وسایل و ادوات آشپزی	لوازم خارجی برند
			وجود ادوات تخصصی غیر ضروری
		متراژ آشپزخانه	فضای بزرگتر برای خدمات بهتر
۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰	متوسط	دکوراسیون آشپزخانه	کابینت و شیرآلات
		جانمایی تجهیزات فنی	ماشین ظرف شویی یا فر و تجهیزات شیرینی پزی
		متراژ خانه یا واحد مسکونی	فضای شخصی و بزرگ
		تقسیمات فضایی جداگانه	وجود تراس مجزا در آشپزخانه / فضای نهارخوری / آشپزخانه تمیز و کثیف / فضای سرو نوشیدنی / فضای شست و شوی / محل استقرار خدمه
	ثروتمند	وسایل و ادوات آشپزی	لوازم خارجی برند
			وجود ادوات تخصصی غیر ضروری
		متراژ آشپزخانه	فضای بزرگتر برای خدمات بهتر
		دکوراسیون آشپزخانه	کابینت و شیرآلات

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱)

نتیجه گیری

ورود آشپزخانه های مدرن به ایران و عمومی شدن آن در دهه ۱۳۳۰، مفهوم نوین آشپزخانه به «منزلۀ قلب خانه» را وارد زندگی روزمره ایرانیان نمود و رفته رفته هم به نمادی از تفاخر بدل گردید. نتایج این بررسی که با هدف بررسی بررسی سیر تطور مطبخ تا آشپزخانه در خانه های قشر متوسط و ثروتمند ساکنین شهر تهران انجام گرفته است، نشان می دهد که فضای مطبخ ها در خانه های دوره قاجار و اوایل دوران پهلوی به عنوان یکی از مهمترین عرصه های حضور زنان در خانه به شمار می رفته که بعدها بر اثر تحولات مختلف و به ویژه با توجه به ظهور کالاها و فناوری های تکنولوژیکی و تغییر در سبک زندگی دچار دگرگونی شده است.

با پیشرفت تکنولوژی موقعیت آشپزخانه از حالت منزوی در گوشه حیاط در دوره اواخر قاجار و اوایل پهلوی و یا از طبقه زیرزمین در دوره پهلوی میانی به درون واحد و یا طبقه همکف در دوره پهلوی پایانی و دوران معاصر نقل مکان می یابد. با توجه به بررسی به عمل آمده می توان گفت که سیر تطور مطبخ به آشپزخانه در دوران پهلوی صورت گرفته و شکل خانه ها را تغییر داده و محلی فعال جهت تجمع افراد خانواده برای تعامل و تناول غذا گردید. نتایج این بخش از مطالعه با تحقیقات پیشین متعددی همچون مطالعه مدنی (۱۳۸۷)، ناری قمی (۱۳۹۳)، گل نیا (۱۳۹۱)، حائری (۱۳۸۸) بوده است.

برای سنجش تفاخر در این پژوهش ابتدا با بررسی پیشینه تحقیق، مولفه و ریز مولفه هایی جهت سنجش نحوه تفاخر در این سیر تحولی شناسایی گردید. نتایج حاصله در این مورد نشان داد که مولفه های مهمی همچون متراژ محل طبخ غذا، وسایل و ادوات آشپزی، دکوراسیون آشپزخانه، تاسیسات فضایی جداگانه، جانمایی تجهیزات فنی و تخصصی آشپزی هستند که با زیر مولفه های متعددی به عنوان نمادهایی از تفاخر در منازل مسکونی شناخته می شوند.

نتایج حاصل از انتخاب نمونه های موردی به صورت نظام مند از دوره های مختلف تاریخی جهت بررسی برآیند تفاخر موجود در منازل هر دوره نشان داد که در همه دوران ها برای هر دو قشر ثروتمند و متوسط دو مولفه اصلی فضای کل خانه و فضای آشپزخانه وجود دارد. از اینرو در تمامی دوره ها، بزرگی فضا نشانه تفاخر موجود در آن خانه بود که در کانون توجه ها قرار می

گرفت. در سایر موارد هرچه به عصر حاضر نزدیک می‌شویم، تجهیزات فنی و ادوات آشپزی و الحاقاتی که در طول دوران و به واسطه تکنولوژی یا تغییر سبک زندگی اضافه شده اند، نمایانگر تفاخر موجود در آن می‌باشد.

لذا در یک جمع‌بندی کلی می‌توان بیان نمود که در معماری خانه‌های سنتی ایران تفاخر در مطبخ وجود نداشته و یا بسیار نامحسوس بوده است، ولی با گذشت زمان و ایجاد خانه‌های جدید و تغییرات در موقعیت محله‌ها و متراژ خانه و تغییر سیستم ارباب رعیتی به اختلاف طبقاتی و ورود فناوری و تکنولوژی به داخل خانه، مقوله‌ی تفاخر ایجاد گشته است. لذا این تغییرات ابتدا از قشر ثروتمند شروع و سپس با مرور زمان و با عمومیت پیدا کردن تکنولوژی کم رنگ شده است و در عصر حاضر تفاخر برای طبقه متوسط صرفاً مقوله مطرح می‌باشد.

در پایان از آنجایی که این مطالعه صرفاً برای خانه منتخب شهر تهران انجام یافته است، پیشنهاد می‌شود تا در مطالعات بعدی، پژوهش مشابهی در سایر استانهای کشور که معماری بومی و سنتی خاص خود را دارند نیز اجرا شود تا در صورت تأیید یافته این مطالعه، قدرت تعمیم‌پذیری این یافته بیشتر شود.

منابع

۱. آزاد ارمکی، مرضیه. (۱۳۹۲). آپارتمان نشینی و آشپزخانه در ایران، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات شماره ۳۱.
۲. اعتصام، ایرج. (۱۳۷۴). بررسی تطبیقی معماری و شهرسازی معاصر ایران با اروپا، مجموعه مقالات اولین کنگره معماری و شهرسازی ایران، جلد سوم، تهران، انتشارات میراث فرهنگی.
۳. افشار صفائی، مهرداد. (۱۳۸۴). سبک‌ها و شیوه‌های طراحی آشپزخانه‌های امروزی، تهران: انتشارات همراز.
۴. امینی، امیرحسین؛ سلطانزاده، حسین. (۱۳۹۶). بررسی تحلیلی پیرامون بحران معماری و شهرسازی و پدیده‌شناسی گونه‌های خانه، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۴۶.
۵. بادل پاول، شارلوت. (۱۳۸۸). طراحی آشپزخانه، شاه‌ی، محمدرضا، انتشارات یزدا، تهران.
۶. بانی، امیر. (۱۳۹۲). معماری معاصر ایران در تکاپوی بین سنت و مدرنیته. چاپ سوم، تهران، نشر هنر معماری قرن.
۷. پاک‌خصال، الهام؛ اولادی قادی‌کلایی؛ جعفر، جلیلود؛ حمید. (۱۴۰۰). آشکار سازی تغییرات کاربری اراضی با استفاده از داده‌های سنجش از دور (مطالعه موردی شهر تهران). فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۱۱، شماره ۴، تابستان. صص ۲۹۸-۲۸۷.
۸. پیرنیا، محمدکریم. (۱۳۸۷). معماری ایران، تدوین: غلامحسین معاریان، تهران: سروش دانش.
۹. جلیلی، تورج؛ اکبری، سروش. (۱۳۹۴). بررسی تحولات پلانهای مسکونی از دوره قاجار تا پهلوی دوم، اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری، یزد.
۱۰. جهانپور، بهروز. (۱۳۸۰). سیر تحول مسکن در دوره پهلوی. رساله دوره دکتری معماری، دانشکده معماری، دانشگاه تهران.
۱۱. حائری مازندرانی، محمدرضا. (۱۳۸۸). خانه، فرهنگ، طبیعت. بررسی خانه‌های تاریخی و معاصر به منظور تدوین فرایند و معیارهای طراحی خانه، انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، تهران.
۱۲. حبیبی، سید محسن. (۱۳۸۵). شرح جریانهای فکری معماری و شهرسازی در ایران. معاصر چاپ اول، تهران. دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۱۳. زیریری، رضا. (۱۳۸۴). تجددگرایی و هویت ایرانی در عصر پهلوی، ماهنامه زمان، سال چهارم، شماره ۴۰.
۱۴. زمرشیدی، حسین. (۱۳۹۱). معماری ایران. چاپ پنجم، تهران، انتشارات زمرد.
۱۵. شه‌بخش، علیرضا؛ حافظ زاده، معصومه؛ میری، غلامرضا. (۱۴۰۰). مطالعه و تحلیل زمینه‌ای راهکارهای ایجاد ساز و کار ورود کلان شهر تهران به فرایند جهانی شدن. فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۱۱، شماره ۳، تابستان. صص ۵۷-۸۱.
۱۶. ضرغامی، اسماعیل. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی با شاخصه‌های مسکن اسلامی-ایرانی با مسکن آپارتمان امروزی. مجله معماری، شماره ۱۲. صص ۲۷۸-۲۵۹.

۱۷. فدایی تمیجانی، هانیه؛ مفیدی شمیرانی، سید مجید؛ منصوری، سید امیر؛ فیضی، محسن. (۱۳۹۹). «بررسی تطبیقی باغ های ایرانی چهل ستون و هشت بهشت اصفهان با پارامترهای پایداری منظر در پاسخگویی به اهداف اقلیمی منطقه گرم و خشک، مجله جغرافیا، شماره ۱۳، ص ۲۸-۱۶.
۱۸. قادری، هیمن. (۱۳۹۱). بررسی سیر تحولی مطبخ در فضاهای مسکونی ایران، اولین همایش ملی اندیشه ها و فناوری های نو در معماری، تبریز، انجمن مهندسان معمار تبریز.
۱۹. قبادیان، وحید (۱۳۹۲). سبک شناسی و مبانی نظری در معماری معاصر ایران، موسسه علم معمار، تهران.
۲۰. کامی شیرازی، سیده مهسا (۱۳۹۱). «معماری مسکونی ایران در دوره ی پهلوی اول». فصلنامه هنرمعماری، شماره ۲۵.
۲۱. گل نیا، طاهره (۱۳۹۱). بررسی جایگاه آشپزخانه در سازمان فضای خانه های معاصر، همایش ملی صد سال معماری و شهر سازی ایران معاصر، کرج، سازمان نظام مهندسی ساختمان استان البرز.
۲۲. مردیت، کارل. (۱۳۸۵). آشپزخانه های حرفه ای. ترجمه عابدین شیرازی، فرید. فصلنامه هنر و معماری شماره ۲، صص ۵۰-۶۱، پاییز.
۲۳. مستوفی، انوشیروان؛ قلمبر دزفولی، رامنا. (۱۴۰۰). ارزیابی علل و پیامدهای نارسایی در مدیریت یکپارچه حریم پایتخت با تاکید بر الزامات طرح جامع شهر تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای. سال ۱۱، شماره ۴، تابستان. ص ۳۱۹-۳۴۰.
۲۴. ناری قمی، مسعود. (۱۳۹۳). آشپزخانه مدرن و مفهوم اجتماعی- فرهنگی آن در زندگی خانوادگی قشر مذهبی ایران، جامعه پژوهی فرهنگی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پنجم، شماره سوم.
۲۵. نقره کار، عبدالحمید؛ حمزه نژاد، مهدی؛ معین مهر، صدیقه. (۱۳۹۲). شناخت و تحلیل مسائل طراحی محیط معماری و شهرسازی از منظر اسلامی (در گستره قرآن و روایات). معماری و شهرسازی آمان شهر. شماره ۱۳، ص ۱۲۰.
۲۶. یوسفی، آیلین؛ زارع، لیلا؛ شومال، سعید. (۱۳۹۴). بررسی مفهوم تظاهر و تفاخر در قرآن و آثار سوء آن بر معماری معاصر ایران از دیدگاه حکمت اسلامی. همایش ملی معماری و شهرسازی ایرانی اسلامی.
27. Bullock, R. (2017). First the Kitchen: Then the façade, Journal of Design History, 198, Volume 1, No.3/4: 177-192.
28. Lawrence D. L. and Low Setha M. (2016). The Built Environment and Spatial Form, Annual Review of Anthropology, Volume 19, No. 19: 453- 505.
29. Nyström M. (2003). Kitchen Design: Energy and health in the eyes of the beholder, Energy for Sustainable development, September 2003 Volume VII No. 3: 8-29
30. Rapoport, A. (1969). House form and culture. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
31. Rapoport, A. (1990). The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach. Tucson, AZ: University of Arizona Press: 12-129.
32. South, S. J.; Spitze, G. (1994). Household in Marital & Non marital Households, American Sociologist Review, Vol.59.